

BACHELOROPPGAVE

Stereotypiske holdninger hos barnehagepersonale:
en kvantitativ spørreundersøkelse.

Stereotypical attitudes of kindergarten staff:
a quantitative survey.

Kandidatnummer 245

BLUBACH 2018/19

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Alicja Renata Sadownik

Innleveringsdato: 31.05.2019

Antall ord: 9189

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Sammendrag

Tittel: Stereotypiske holdninger hos barnehagepersonale: en kvantitativ spørreundersøkelse

År: 2019

Sider: 44

Emneord: Kjønnstereotyper, kjønn, likestilling, barn, sosialisering, holdninger

Oppgaven handler om hvordan barnehagen kan fremme verdigrunnlaget om likestilling som er nedfelt i Rammeplanen. Studier viser at ubevisste stereotypiske holdninger hos personalet i barnehagen kan være med å påvirke barns sosialisering, og valg videre i livet. Dette ønsket jeg å undersøke gjennom en kvantitativ studie, som er inspirert av annen kjønnsforskning.

Min problemstilling ble derfor: *Hvilke ubevisste kjønnstereotypiske holdninger blant barnehagepersonale kan vi avdekke gjennom en kvantitativ spørreundersøkelse?*

Jeg utformet en spørreundersøkelse som ble sendt via SurveyXact til tilfeldig valgte barnehager. Halvparten av barnehagene mottok et kasus med guttenavn og den andre halvparten et identisk kasus med jentenavn. Respondentene skulle så svare på spørsmål knyttet til hvordan de oppfattet og ville samhandle med barnet i ulike situasjoner. Resultatene viste at selv om det i hovedsak var store likheter mellom de to gruppene, fant vi noen markante forskjeller som tyder på at respondentene ubevisst tiller kasuset egenskaper basert på kjønn. Disse funnene er drøftet med grunnlag i teori om kjønn og sosialisering.

Abstract

Title: Stereotypical attitudes of kindergarten staff: a quantitative survey.

Year: 2019

Pages: 44

Keywords: gender stereotypes, gender, gender equality, children, socialization, attitudes.

This bachelor thesis is about how the kindergarten can promote the core values of gender equality laid down in the Framework Plan. Various studies show that unconscious stereotypical attitudes of the staff in the kindergarten can influence children's socialization, and choices in their lives. This I wanted to investigate through a quantitative study, which is inspired by other gender research. My issue was therefore: *What forms of implicit stereotypical gender-attitudes among staff in kindergarten can be detected through a quantitative survey?*

A survey was thereby designed and sent via SurveyXact to randomly selected kindergartens. Half of the kindergartens received a boy's name and the other half received a girl's name on the same survey. Respondents thereby answered questions related to how they would interact with the child in different situations. The results showed that although there were mainly similarities between the two groups, we found some significant differences suggesting that the respondents unconsciously gave the child characteristics based on gender. These findings are discussed on the basis in theory of gender and socialization.

Innhold

1.0 Innledning.....	6
1.1 Valg av tema.....	7
Problemstillingen	7
1.2 Avgrensning	7
1.3 Begrepsavklaring.....	8
2.0 Teori	9
2.1 Valg av teori	9
2.2 Kjønn.....	9
2.2.1 Å bli et kjønn.....	10
2.3 Sosialisering	11
2.3.1 Sosiokulturelt perspektiv	11
2.3.2 Samhandling og utvikling	12
2.3.3 Forventninger og holdninger	13
2.3.4 Implisitte stereotyper.....	15
2.4 Eksisterende forskning på kjønnsstereotyper	16
2.4.1 «Likestilling og likeverd i Trondheimsbarnehagene».....	16
2.4.2 Eksempler fra faglitteratur	16
2.5 Kjønnforskjeller anno 2019	18
3.0 Metode.....	19
3.1 Forskningsdesign.....	19
3.2 Deltagere	21
3.3 Spørreundersøkelsen	22
3.3.1 Utforming av kasus	22
3.3.2 Utforming spørsmål 2-5	23
3.4 Validitet og reliabilitet	25
3.5 Prosedyre for gjennomføring av undersøkelsen.....	26
3.6 Data analyse	27
4.0 Resultater fra analysen	28
4.1 Resultater av 12 egenskaper	28
Spørsmål 1.....	28
4.2 Resultater spørsmål 2-5	29
Spørsmål 2.....	29
Spørsmål 3.....	29
Spørsmål 4.....	30

Spørsmål 5	30
Statistisk analyse	30
5.0 Drøfting	31
5.1 Aktiviteter (ikke kjønn) som bestemmer hvordan barnet oppfattes	31
5.2 Jenters som ansvarlige for andres følelser og gutter som konkurransedyktige?	32
5.3 Implisitte holdninger – implikasjoner for videre utvikling?	33
5.4 Styrker og svakheter med undersøkelsen	34
6.0 Konklusjon	37
7.0 Referanser.....	38
Vedlegg 1 – Spørreundersøkelse Linnea.....	40
Vedlegg 2 – Kasus Linnea	44
Vedlegg 3 – Syntaks for utregning i R statistics	45

Innholdsliste tabell:

Tabell 1 - Kjennetegn ved respondentene	21
Tabell 2 - 12 egenskaper	28
Tabell 3 - Svaralternativer.....	29
Tabell 4 - Statistisk analyse.....	30

Innholdsliste figur:

Figur 1 - Spørsmål 1	23
Figur 2 - Spørsmål 2	23
Figur 3 - Spørsmål 3.....	24
Figur 4 - Spørsmål 4.....	24
Figur 5 - Spørsmål 5.....	25

1.0 Innledning

Det er mange tanker og ideer som ligger til grunn for denne oppgaven, som bygger på tre år med teori og praksis på høyskolen ved barnehagelærerutdanningen. Temaet om likestilling i pedagogisk arbeid ble gradvis aktualisert gjennom praksis, faglitteratur og sosiale media. En rapport om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen viser til at jenter og gutter i norske barnehager i utgangspunktet har like muligheter, men det er de voksnes forventninger som fortsatt er ulike (Opheim, Waagene, Salvanes, Gjerustad & Holen, 2014, s. 18). Det er nettopp personalets forventninger og holdninger jeg ønsker å undersøke i eget prosjekt. Hvordan personalet i barnehagene kan være med å bidra til kjønns sosialisering. Jeg synes Rossholt (2006, s.8) med så få ord får sagt så mye med: «Å bli et kjønn». Et aktivt verb som viser framover, og som gir muligheter.

Rammeplanen for barnehager gir føringer om verdigrunnlaget som barnehagen skal forholde seg til: «Barnehagen skal fremme likeverd og likestilling uavhengig av kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, etnisitet, kultur, sosial status, språk, religion og livssyn» (U.dir, 2017, s.10). Videre står det i Rammeplanen at barna skal møte og skape et likestilt samfunn, og at personalet må reflektere over egne holdninger for best mulig å fremme likeverd og likestilling. Jeg tenker at hvordan barna blir møtt og sett, gir grobunn for verdiskapningen senere i livet, og barnehagepersonalet vil her være en viktig faktor. Spesielt med tanke på at i Norge går 91,8 % av alle barn fra 1-5 år i barnehage (Statistisk Sentralbyrå, 2019)

I min første praksis opplevde jeg en gutt i 5 årsalder som begynte å gråte, fordi han ikke ville gå på en bestemt do. På spørsmål om hvorfor, fortalte han at do-børsten der var lilla, og derfor var det en jentedo.

1.1 Valg av tema

Mitt tema for denne bacheloroppgaven omhandler begrepene kjønn, sosialisering og ubevisste/bevisste holdninger i barnehagen. Med tanke på at barnehagen blir min framtidige arbeidsplass, har jeg et ansvar og et samfunnsmandat til å være bevisst på mine verdier og holdninger som vises i mine handlinger og adferd.

Vi har et medfødt biologisk kjønn med tilhørende biologiske forutsetninger, som sosialiseres inn den kulturen vi tilhører. Det er nettopp i denne samhandlingen med miljøet som vi utvikler oss til et sosialt kjønn. Det er gjennom kroppen og sansene vi erfarer, og påvirkningsfaktorer er ulike typer relasjoner, kultur, samfunn, politikk og språk for å nevne noen (Stordal, 2015, s.72-75).

Basert på mine praksiserfaringer som barnehagelærerstudent og på litteratur fra studiet om emnet, ønsket jeg å undersøke nærmere om ubevisste holdninger til et barns kjønn kan påvirke ansatte i barnehagen sine handlinger ovenfor henholdsvis gutter og jenter.

Problemstillingen ble derfor:

Hvilke ubevisste kjønnsstereotypiske holdninger blant barnehagepersonale kan vi avdekke gjennom en kvantitativ spørreundersøkelse?

1.2 Avgrensning

Kjønn vil i denne oppgaven henvises til å beskrive kategoriene gutt og jente. Vi bør likevel være oppmerksom på kjønns mangfold hos barn og i barns familier, uten at det kommer med i denne oppgaven (Renolen, 2015, s. 89). Kjønn forståelsen er både biologisk og sosialt. I denne oppgaven bruker jeg ordet kjønn for det sosiale kjønn.

I prosjektet vurderer jeg barnehagepersonalets holdninger.

For å avgrense oppgaven har jeg søkt på nøkkelordene kjønn, kjønns sosialisering, kjønnsstereotyper, barnehage, barn, holdninger.

1.3 Begrepsavklaring

«Personalet i barnehagen» eller «barnehagepersonalet» er et ord jeg bruker mye i oppgaven, også i problemstillingen. Dette er bevisst fra min side, fordi barna ikke bare møter barnehagelærere. Alle barnehageansatte har mulighet for å svare på min spørreundersøkelse.

Begrepet "ubevisste" holdninger sikter i denne oppgaven til holdninger man har som man ikke er klar over hvordan påvirker ens tanker og handlinger. Bevisste holdninger sikter til de holdningene man kan uttrykke og forklare at man har ovenfor andre. I teoridelen vil jeg også gå inn på implisitte og eksplisitte holdninger slik de er definert innenfor sosialpsykologien. Dette er begreper som ligner på bevisst og ubevisst, men som ikke tilsvarer hverandre helt. (Larsen & Slåtten, 2015, Bordens & Horowitz, 2001).

Biologisk kjønn er hvordan vi anatomisk og fysiologisk blir født med ulike hormonelle og genetiske forutsetninger (Stordal, 2015, s. 73). Det sosiale kjønn utvikles gjennom sosialisering, og gjennom andre sine forventinger og holdninger sosialiseres vi inn i kjønnsroller som samfunnet har formet. Kjønnsstereotypier er ofte fastlåste og forenklete oppfatninger om hva er kjønn er, bør og kan være (Stordal, 2015, s. 76, von Tetzchner, 2012, s. 666).

«Politisk korrekt»: jeg bruker dette uttrykket i teksten, og det henviser til at vi har føringer fra lover og Rammeplan som forteller oss hvordan vi bør og skal handle i forhold til kjønn, likestilling og likeverd.

2.0 Teori

2.1 Valg av teori

Faglitteraturen jeg har valgt er teori som jeg mener er relevant for min problemstilling om hvor bevisst barnehagepersonalet er i forhold til kjønns sosialisering. For det første ønsker jeg å definere begrepet kjønn, og hvordan vi samhandler med ulike aktører i samfunnet, både på et samfunnsnivå, institusjonsnivå og individuelt nivå. For det andre ønsker jeg å bruke teori for å forklare implisitte og eksplisitte holdninger. For det tredje kommer jeg til å ta med eksisterende forskning fra barnehager som omhandler kjønnsforskning.

Regjeringen (NOU 2019:3) har nylig publisert en rapport om kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. Selv om rapporten er for omfattende til å gå gjennom i sin helhet, er arbeidet til barnehager også tema i rapporten, og aktualiserer problemstillingen i denne bacheloroppgaven. Hvis vi ser på individet som aktiv deltaker fra det er født, er det viktig å reflektere over perioden før skolen starter. Som barnehagelærer vil jeg være en viktig påvirkner, og trenger å være bevisst mine verdier og holdninger som vises i mine handlinger. Det er mye teori i faglitteraturen om hvordan vi utvikler oss som mennesker. Valg av sosiokulturell teori og speilingsteori er bevisst fra min side, jeg synes de gir mening til forståelse av utvikling både på et personlig og sosialt plan. Når det gjelder kjønnsforskning søkte jeg etter nyere kjønnsforskning som jeg vurderte som relevant for å belyse min problemstilling.

Nøkkelordene jeg brukte for å finne relevant litteratur var blant annet: kjønn, kjønnsstereotyper, likestilling, barnehage og barn.

2.2 Kjønn

Biologisk kjønn sikter til kroppslige og biologiske forutsetninger, som er nødvendig for overlevelse og forplantning. I et biologisk perspektiv blir det hevdet at det som ligger til grunn for og muliggjør våre handlinger, er at hvert enkelt individ er født med visse biologiske forutsetninger for kjønn (Stordal, 2015, s. 73).

Det sosiale kjønn omtales som en utvikling, som dannes i samhandling med miljøet og omgivelsene individet er født inn i. Tilbakemeldinger fra barnehagepersonalet både

nonverbalt og verbalt er med på å påvirke hvordan barn utvikler sin kjønnsidentitet. I denne samspillprosessen utvikler barna måter å oppfatte seg selv og omgivelsene på (Stordal, 2015, s. 76-77).

Begrepet kjønnsroller er forventninger til hvordan gutter og jenter skal oppføre seg og handle i ulike situasjoner. Kjønnsroller er formet av det samfunnet man er en del av, man tilpasser seg krav og forventninger som ligger til det kjønn en tilhører, hva som blir ansett som riktig og passende. Kjønnsstereotyper er generelle oppfatninger om jenter og gutter, hva de gjør og hvilke egenskaper de har, og disse oppfatningene er ofte lite i overenstemmelse med de store variasjonene i hvilke egenskaper man kan ha. Oppfatningene har ofte et mer fastlåst og forenklet bilde av hva kjønn er, kan og bør være (von Tetzchner, 2012, s. 665-666, Emilsen, 2015, s. 25-26).

2.2.1 Å bli et kjønn

Ifølge Rossholt (2006, s. 8) er det å bli et kjønn en aktiv prosess som foregår hele livet. Denne prosessen skjer gjennom sosialisering, og grunnlaget for kjønnsidentitet legges særlig i løpet av de første årene. Barns kjønnsforståelse går gjennom ulike stadier, og denne utviklingen kan være noe forskjellig for hvert enkelt barn. Først utvikler barn sin kjønnsidentitet fra ca toårsalderen. I begynnelsen kan de si hvem som er gutt eller jente, men er ikke klar over at kjønn er stabilt over tid før i 3-4 årsalder da de utvikler kjønnsstabilitet. Barn blir da bevisst at de har samme kjønn gjennom hele livet. Fra 6 årsalder utvikler de kjønnskonstans, at kjønn har biologiske kjennetegn og ikke lar seg påvirke av hvilke klær vedkommende har på seg (von Tetzchner, 2012, s. 666). Det er mens barna går i barnehage at kjønnsidentiteten for alvor dannes. Små gutter som liker rosa fram til 3 årsalder, vil plutselig ikke ha rosa. De lærer at gutter ikke bør like rosa. Små jenter som pynter seg, og får positive tilbakemeldinger på hvor søte de er, knytter en identitet til det å ha fin kjole og være søte (Renolen, 2015, s. 91).

I Bø (2014, s. 20-21) brukes begrepet sosial konstruksjon for å forklare hva kjønn er. Vi bygger opp/konstruerer vår måte å være gutt eller jente på. Vi føler trygghet og anerkjennelse når vi får bekreftelse på å ha levd opp til forventningene, og gjør det samme om igjen. Men sosialt kjønn kan også tas fra hverandre og bygges opp på andre måter (rekonstrueres). En kjønnsettemåte kan endres, den er ikke låst.

2.3 Sosialisering

«Sosialisering er en prosess der et nytt medlem av et sosialt system blir en selverkjennende og funksjonsdyktig person innenfor systemet. I prosessen tilegner det nye medlemmet seg verdier og normer, kunnskaper og ferdigheter gjennom samhandling og interaksjon med andre» (Larsen & Slåtten, 2015, s. 333). Relasjoner som er nære og vedvarer over tid, kaller vi for primærsosialisering. Barnehagene tilhører sekundærsosialiseringen, og blir en del av en sosialiseringssprosess som varer livet ut.

Barn lærer gjennom sosialisering hva som er akseptert og godtatt for dem som gutt og jente, og hvilke forventninger som er knyttet til kjønn. Det har mye å si for utvikling av identitet, hva en blir opptatt av, hvordan en ser på verden, hvilken utdanning en velger og kanskje til slutt hvor høy inntekt en får. Maskulinitet og feminitet er ikke noe som er medfødt, men noe som er skapt og konstruert (Larsen og Slåtten, 2015, s. 57-59). Barn ønsker å oppnå sosial anerkjennelse og bli akseptert som person. Derfor vil barn bli kjønn i relasjon til sosialt akseptable normer som gjelder i de ulike sammenhengene og kontekstene de utvikler seg i. Barnehagepersonalet vil være en del av denne samhandlingen (Stordal, 2015, s. 84).

Barnehagen skal ivareta at barna tilegner seg verdier og ferdigheter som gjør de i stand til å møte samfunnet. En sosialisering som er en aktiv prosess og som utvikler et menneske gjennom refleksjon og kommunikasjon, kalles ofte for dannelse (Larsen & Slåtten, 2015, s. 21-23).

2.3.1 Sosiokulturelt perspektiv

Jeg ønsker å se barnet som en aktiv og handlende aktør i samhandling, og derfor vil en sosialkonstruktivistisk teori som bygger på sosiale og kulturelle relasjoner være en god forståelsesramme. Språket er viktig i denne teorien, og virkeligheten konstrueres gjennom språket. For å forstå dette kan en bruke begrepet diskurs (Larsen & Slåtten, 2015, s. 61-63). Diskurs er et sett med begreper, problemstillinger og formuleringer som ligger nedfelt i språket, og som er en del av en gitt kultur. Diskurs kommer til uttrykk gjennom handlinger og tale (Askland & Rossholt, 2009, s. 47).

Den russiske vitenskapsmannen Lev Vygotskij representerte en sosiokulturell del av konstruktivismen, og var opptatt av at barnet blir født inn i et kulturelt fellesskap, og det er i

samhandling med dette fellesskapet at barnet skal utvikle seg. Vygotskij var en av de første som hevdet at språket har en avgjørende betydning for utviklingen til et menneske. Han vektla betydningen av språket og de sosiale rammene for barnets utvikling. Vygotskij mente at barn lærer gjennom kriser. Han var opptatt av samspillet mellom barn og voksne, og der voksne er pådriver for utvikling. Vygotskij beskriver en sone mellom det barnet kan, *det aktuelle utviklingsnivået*, til den *nærmeste utviklingssone*, som barnet må få hjelp til å nå av voksne. Denne sonen blir på engelsk kalt «the proximale zone of development». I denne sonen møter barnet kriser som for eksempel når barnet møter ulike forventninger og krav fra samfunnet. Utgangspunktet for Vygotskij sin teori er at individet hele tiden er en del av en felles aktivitet utført i en gruppe, og at senere tar personen etter handlingene og adferden, og utfører dem på egenhånd. Et sosiokulturelt perspektiv innebærer at tro og forventninger skaper og former adferd. En vil utvikle bestemte mellommenneskelige handlingsmønstre i for eksempel en barnehagegruppe. (Askland og Sataøen, 2016, s.195-200). Jeg kommer nærmere inn på dette i neste avsnitt.

2.3.2 Samhandling og utvikling

Hedegaard (2009, s.73) er inspirert av Vygotskij sin sosiokulturelle teori. Hun har gjort studier av barn i danske barnehager.

Modellen viser barns læring og utvikling gjennom deltakelse i samfunnet. Hedegaard ser på samfunnet i interaksjon mellom de ulike konkrete situasjoner, kulturelle og sosiale kontekster.

Samfunnsnivå representerer staten med lover, regler, verdier og kulturer som danner rammen for normale livsløp hos barn og unge, og sørger også for en god barndom med omsorg og trygghet.

Institusjonsnivå representerer de stedene som har med daglige praksiser å gjøre. Det er hjemmet, barnehager, skoler og andre arenaer som spiller en viktig rolle i reproduksjonen av kultur og verdier. I disse ulike arenaene blir barnet møtt med ulike forventninger og holdninger.

Individnivå er der individer samhandler med hverandre, og møter ulike utfordringer daglig (Hedegaard, 2009, s. 73)

Hedegaard knytter kriser til endringer som oppstår i et barns liv, på et institusjonsnivå og et individnivå. Det kan for eksempel være den sosiale situasjonen, det kan være endringer som er avhengig av barnets biologi, kultur og normer som barnet vokser opp i. Det kan være

endringer i hverdagslivet som påvirker aktiviteter til barnet, og endringer i relasjoner til andre personer. Hedegaard er opptatt av at barnehagepersonalet klarer å møte behovene til barna i de ulike endringene/krisene som oppstår for at barna skal erfare utvikling og føle seg trygge (Hedegaard, 2009, s.65-72).

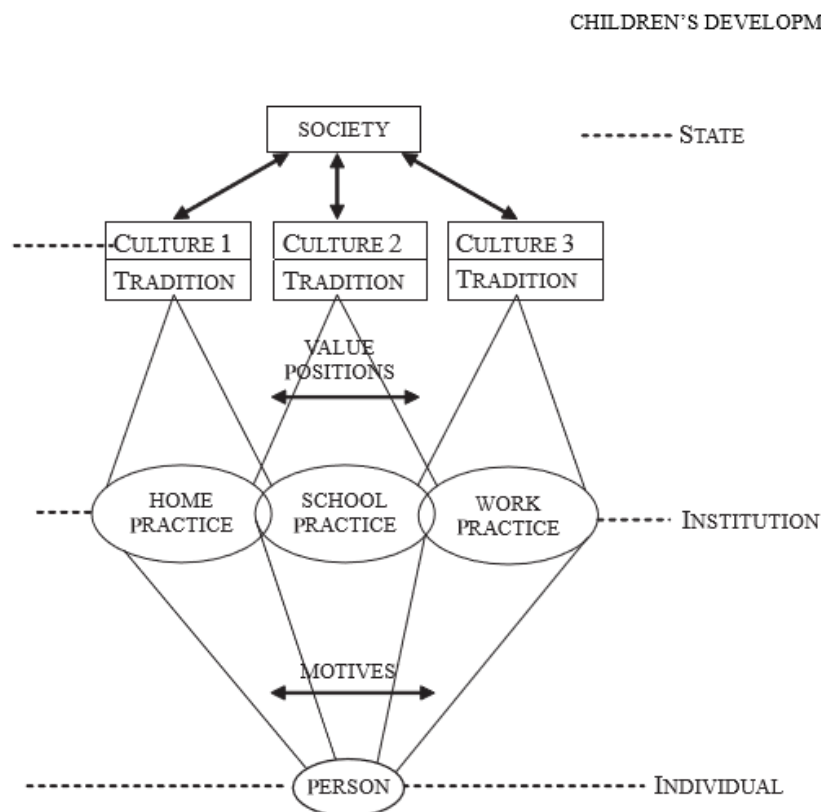

FIGURE 1 A model of children's learning and development through participation in institutionalized practice.

(Hedegaard, 2009, s. 73)

2.3.3 Forventninger og holdninger

Forventninger vil påvirke og forme oss, de kan kommuniseres både direkte og indirekte. Kommunikasjon skjer både verbalt og nonverbalt, ved at vi bruker ansiktsuttrykk, kroppsspråk, øyekontakt og stemme. Både andres og våre egne forventninger til oss selv påvirker vår motivasjon, holdning og atferd. Positive og realistiske forventninger vil være en «drahjelp» til videre utvikling. Negative forventninger kan ha motsatt effekt. I en barnehage eller skoleklasse kan barna raskt gå inn i bestemte roller, og kan beholde dem i lang tid. Disse rolleforventningene kan bli så fastlåste at det enkelte barnet ikke får den sosiale støtten som

det trenger for å forandre adferd (Manger & Wormnes, 2019, s.1-8). Innenfor sosialpsykologien ser man at barn og voksne kan endre adferd på en negativ måte ut fra hva som forventes av deres kjønn, noe som kalles stereotype-trussel (Borgens & Horowitz, 2001, s. 139). Derfor er det viktig å være bevisst på hva slags holdninger vi har til barns kjønn i samspill med dem slik at vi ikke gjennom ubevisste stereotypiske forventinger er med på å påvirke dem på en negativ måte.

Barnehagepersonalet er en del av denne kommunikasjonen og påvirkningsfaktoren. Denne samhandlingen kaller George Mead for speiling, og i denne samhandlingen oppdager barna at de blir sett og vurdert. På denne måten får barna erfaring med hva andre forventer av dem. I begynnelsen er det den nære familien som barnet speiler seg i. Etter hvert som det sosiale rommet blir større, blir det flere som bidrar til danningen av barnet (Askland & Sataøen, 2013, s. 110).

I barnehagen vil barna møte voksne med ulike holdninger. En holdning kommer til uttrykk gjennom det kognitive, emosjonelle og vår adferd (Svartdal, 2018).

Borgens & Horowitz (2001, s. 158-161) forklarer en holdning som en struktur som er laget av fire sammenvevde komponenter: (cognitions) tanker/meninger, (affective) følelser, (behavioral intentions) intensjoner/ønsker om hvordan en vil handle og (behaviors) handlinger. Holdningene vi har med oss kan påvirke samspillet vårt med barna vi møter i barnehagen. I mange tilfeller vil vi være bevisst våre holdninger og være åpen til hvorfor vi tenker og handler som vi gjør. Det er en eksplisitt holdning. En holdning som er implisitt kan føre til en handling som kommer automatisk/ubevisst.

For å belyse dette temaet har jeg tatt med eksempler fra barnehagen:

Moe og Nordvik (2012, s.4) har sett på kjønnsdiskuser i barnehagepersonalets praksisfortellinger og funnet forskjeller i praksisfortellinger fra samspill med gutter og jenter. For eksempel beskriver de to situasjoner, en fra påkledning i garderoben og en fra en aktivitetssituasjon i uteområdet. Det går på motoriske ferdigheter, og det kommer tydelig fram at den barnehageansatte definerer gutten som mer hjelpetrengende i garderoben enn jentene, men i uteområdet er det jentene som trenger hjelp. Det spesielle er at motoriske ferdigheter knyttes til kjønn. Slike kjønnede holdninger knyttet til barnas ferdigheter kan kalles stereotypier, og jeg vil i neste avsnitt forklare hvordan stereotypier dannes.

2.3.4 Implisitte stereotypier

Kognitiv psykologi er læren om de mentale prosessene som får oss til å forstå omverdenen, og skape mening i tilværelsen (Askland & Sataøen, 2013, s. 166). Persepsjon er hvordan sanseinntrykk mottas og bearbeides.

I forhold til fordommer er det særlig to temaer vi er opptatt av, diskriminering og stereotypier. Med implisitte stereotypier mener man en som har en ide om at stort sett alle i en gruppe besitter en bestemt egenskap, og denne holdningen er utenfor den bevisste kontrollen. Eksplisitte holdninger er det motsatte, da uttrykker man seg direkte og er bevisst på hvordan holdning influerer handlinger (Bordens & Horowitz, 2001, s. 161).

De fleste av oss mottar inntrykk og informasjon ved en automatisk prosess uten å tenke så mye over det. Det skjer uten at vi bruker vår bevisste kognitive kapasitet. Bordens & Horowitz (2001, s. 66) kaller det «cognitive miser»: «A label suggesting that because humans have a limited capacity to understand information, we deal only with small amounts of social information and prefer the least effortful means of processing it». Jeg har oversatt det med at en tenker seg at mennesker har en begrenset kapasitet på å forholde seg til sosial informasjon, og foretrekker derfor å bruke minst mulig krefter på å prosessere det. Dette er egenskaper vi trenger for å kunne trekke effektive slutninger i en hverdag med mye informasjon.

Bordens & Horowitz (2001, s.109-110, 125) beskriver at informasjonen blir puttet i en kognitiv «toolbox» (verktøykasse). Det å lage stereotypier er en tidssparer. Når vi mottar ulik informasjon, ser vi inn i vår «toolbox» og finner et passende verktøy, og kategoriserer det under, for eksempel gutt eller jente. Vi forenkler problemer ved å bruke snarveier. Det er lettere å ha oppmerksom på gruppen som helhet enn det enkelte individ som tilhører den gruppen. Hvis vi da sammenligner med barna i barnehagen, vil det være lettere å kategorisere jenter og gutter som grupper enn å forholde seg til hvert enkelt individ.

Når mennesker først har en stereotypi, vil de evaluere informasjonen innenfor konteksten til stereotypien. Ved å være forutinntatt kan det påvirke det sosiale samspillet på en måte som stadfester stereotypien, og derfor være uheldig på vår persepsjon av andre (Borden & Horowitz, 2001, s. 134-136). Det er mulig å forandre på stereotypier hvis en bevisst prosesserer informasjon som en mottar, altså ved å være bevisst på tanker, følelser og holdninger (Bordens & Horowitz, 2001, s. 70-71).

2.4 Eksisterende forskning på kjønnsstereotyper

2.4.1 «Likestilling og likeverd i Trondheimsbarnehagene»

Et likestillingsprosjekt som pågår er «Likestilling og likeverd i Trondheimsbarnehagene». Dette var et prosjekt som i oppstarten møtte motstand fordi flere i personalet mente at likestilling og likeverd ikke var en utfordring i deres barnehage. De mente at gutter og jenter fikk like muligheter, og ble behandlet likt. I personalmøtene måtte de bruke mye tid på å snakke om holdninger til likestilling og likeverd, og at rollen en har som ansatt er sentral for å skape endring. Målet var å se på hvordan personalet faktisk opptrådte i praksis, og ikke bare hva de mente var riktig.

Flere barnehager har startet barnehagearbeidet ved å reflektere på egen oppvekst, fordi opplevelser fra den tiden setter spor (Johannesen & Emilsen, 2015, s. 168-170). Noen eksempler under kommer fra dette prosjektet.

2.4.2 Eksempler fra faglitteratur

I garderoben

To jenter skal gå på skøyter. Jentene setter seg ytterst på benken alene. Gutta setter seg midt på og spør en voksen om hjelp med en gang. Jentene ordner alt selv, alle guttene får hjelp (Johannesen og Emilsen, 2015, s. 177)

En annen undersøkelse fra svenske barnehager så på garderobesituasjonen (Eidevald, 2011, referert i Bø, 2014, s. 82):

Undersøkelsen viste forskjeller i hvor ofte barna fikk hjelp uten å spørre, der henholdsvis 3 jenter mot 62 gutter fikk hjelp uten å spørre. 24 jenter mot 13 gutter måtte derimot be om hjelp for å få det.

Språk/kommunikasjon

Også innenfor språk og kommunikasjon er det eksempler på forskjeller. Barnehagepersonalet vil ofte kommentere barnas klær med ulike ord avhengig av kjønn, og ofte velger man et lysere stemmeleie når en snakker med små jenter, og et dypere stemmeleie når en snakker til en gutt, for eksempel «*nei, så tøff genser du har, Tom*» og «*så søt genser du har fått deg, Trine.*» En ansatt i barnehagen sa det slik: *Vi ble oppmerksom på at vi ofte kommenterte hårfrisyrer og klærne til jentene hver dag, mens vi sjelden sa noe til guttene. Vi brukte også*

helt andre ord når vi kommenterte guttenes klær. Systematisk kjønnet praksis finnes også i andre situasjoner i barnehagen, for eksempel i garderoben der guttene får mer oppmerksomhet, men kommunikasjonen med guttene er ofte korte beskjeder: «Sitt stille, kle på deg, gå ut». Samtidig fikk jentene en helt annen og nær dialog i andre situasjoner, og øves derfor bedre opp i et mer emosjonelt språk (Emilsen, Friis & Hornslien, 2015, s. 144-149).

Ifølge Bø (2015, s. 14) er språket en kraftfull faktor. Hvordan vi kommuniserer påvirker andre. Utsagn som: «Dere gutter er så bråkete» kan bety at det bare er to gutter som bråker, men det brukes likevel på gruppenivå.

I en studie delte de barn fra 3-5 år inn i to grupper, der den ene gruppen hadde barnehagelærere som bevisst omtalte barna som «gutter og jenter», og delte de opp etter kjønn ved aktiviteter. I den andre gruppen ble det ikke lagt opp til noen forandringer. Resultatet var etter to uker at barna i den første gruppen viste økte kjønnsstereotypier og var mindre positive til den kjønnsgruppen de selv ikke tilhørte, og lekte mindre med barn av en annen kjønnsgruppe (Hilliard & Liben, 2010, s. 1789-1790).

Språket kan også forandre positivt: Historien er fra en barnehage der guttene løp rundt med pinner, og brukte de som pistoler, og var «typiske, bråkete gutter». En barnehagelærerstudent spurte et spørsmål som fikk guttene til å begynne å endre oppfatning av pinnene, og det endte opp med at pinnene etter hvert fikk navn med familier, de ble dekorert, og ga nye lekemuligheter (Taguchi, 2011 referert i Bø, 2014, s. 159).

Omsorg og trøst

I et forskningsprosjekt i Danmark ble studenter vist en video av en gråtende baby, og de skulle kommentere på hva de trodde var årsaken til gråten. Den ene studentgruppen fikk opplyst at babyen var en gutt, og tolket at gråten kom av at barnet var sint. Den andre gruppen fikk opplyst at babyen var en jente, og der var det en overvekt som tolket barnet som redd og/eller lei seg (Svaleryd, 2004, referert i Emilsen, Friis & Hornslien, 2014, s. 143).

Noen eksempler på kjønnsstereotypiske roller fra en svensk barnehagestudie, men som en også kan finne igjen i andre prosjekter/studier: Jenter er passive og lydige, er lydhøre, tar hensyn til andre i leken, beskrives som dyktige, snille, trener språk og finmotorikk, unngår konflikter, får mye kroppskontakt med ansatte. Gutter er aktive, leker i større grupper og tar lederroller, unngår kroppskontakt med ansatte, eksperimenterer og tester, opptrer tydelig i situasjoner, er konkurranseorienterte, tøyser grenser (Wahlstrøm, 2004 referert i Emilsen, Friis & Hornslien, 2015, s. 148).

2.5 Kjønnforskjeller anno 2019

I februar 2019 kom det en rapport kalt «Stoltenbergutvalget»: «NOU 2019:3 Nye sjanser – bedre læring. Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp». Rapporten viser store kjønnforskjeller i skolen. Den viser klart at guttene sliter mer enn jentene i skolen, og jenter presterer bedre på alle nivåer i utdanningsløpet. For eksempel er 70 % av de som får spesialundervisning gutter (NOU 2019:3, s.11). Utvalget kommer ikke med noen klare årsaker til dette, men nevner to mulige faktorer som har betydning, «utviklingshypotesen» eller «modningshypotesen» og «sårbarhetshypotesen». Utvalget mener at gutter og jenter utvikler seg forskjellig i barne- og ungdomsårene, og at gutter også kan være mer sårbare for miljømessige risikofaktorer, som for eksempel dårlige venner, konflikter i familien, manglende omsorg- eller oppdragelsesferdigheter fra familien, kjedelig undervisning osv. (NOU 2019:3, s. 13-14).

Avsnittet om barnehagen fanget min interesse: «Ansatte i norske barnehager jobber lite systematisk med kjønn og likestilling, og stedvis praktiseres kjønnssegregering. Flere skandinaviske studier viser at gutter og jenter behandles ulikt i barnehagen selv ved lik atferd, og at dette går utover voksenkontakt, trivsel og språkutvikling. Når forskning viser at kjønnforskjeller i ulike ferdigheter oppstår før skolestart, og det er lite som tyder på at barnehagene bidrar til å utjevne disse forskjellene, kan det være grunn til å se på barnehagens innhold» (NOU 2019:3, s. 20).

Rapporten peker på følgene av dette i et samfunn som stadig krever mer kompetanse, og gir uttrykk for bekymring for fremtiden til de som ikke klarer å gjennomføre skolen, og faller utenfor et samfunn som stadig krever mer kunnskap og kompetanseutvikling.

Med dette som teoretisk bakgrunn vil jeg nå gå inn på hvordan jeg har undersøkt min problemstilling knyttet til å avdekke ubevisste kjønnede holdninger hos barnehageansatte.

3.0 Metode

3.1 Forskningsdesign

For å undersøke problemstillingen ønsket jeg å finne en metode som kunne avdekke ubevisste holdninger. Ubevisste holdninger er vanskelige å forske på, fordi vi tror vi er mer likestilte enn det handlingene viser, og derfor svarer vi ofte «politisk korrekt». Et spørreskjema kan være godt egnet til å måle holdninger og verdier i ulike grupper, men det er utfordrende å konstruere spørsmålene slik at det måler det en ønsker. Det kan være vanskelig å måle holdninger fordi de er personlige og ofte ubevisste (Emilsen & Johannesen, 2015, s. 240-241).

For å undersøke stereotypiske holdninger knyttet til for eksempel kjønn, er det tidligere gjort studier der to grupper får utdelt et kasus der alt er identisk utenom navnet på personen i kasuset. Deltagere blir så spurt om å fortelle hvilke egenskaper de tenker at personen har, og hypotesen er at respondentenes ubevisste holdninger til kjønn kommer frem når man sammenligner svarene til de to ulike gruppene. Et eksempel som inspirerte meg var en studie gjort i 2003 ved Harvard Business School. De laget et kasus med utgangspunkt i Heidi Roizen`s personlighet og karriere. Halvparten av studentene fikk kasuset med «Heidi» sitt navn, mens andre halvdel fikk kasuset med «Howard», ellers var beskrivelsen av personen helt lik. Begge gruppene mente at Heidi og Howard var like kompetente, men de likte Howard bedre som kollega, de så på han som en kjernekar. Jeg har ikke funnet originalreferansen på denne studien, men et tilsvarende forskningsdesign kan sees i en artikkel av Moss-Racusin, C., Dovidio, J., Brescoll, V., Graham, M., & Handelsman, J. (2012).

Basert på denne typen forskningsdesign laget jeg et kasus med nøytrale egenskaper, med påfølgende spørsmål knyttet til 1) hvilke egenskaper respondentene mente kasuset kunne ha og 2) eksempler med ulike situasjoner der du samhandler med kasuset og blir bedt om å ta stilling til tre ulike svaralternativ. Både egenskapene og samhandlingskategoriene er på forhånd definert som «maskuline», «feminine» og «nøytrale» samhandlingsmåter. Med dette mener jeg at de maskuline kategoriene tilsvarer kjønnsstereotypiske måter å møte gutter på, feminine som kjønnsstereotypiske måter å møte jenter på, og nøytrale som samhandling uten spesifikk kjønnretning. Definisjonen av kategoriene er bestemt ut fra forskningslitteraturen fra teori-delen. Respondentene får ikke opplysning om denne kategoriseringen.

Respondentene vil deles i to grupper, der halvparten får kasus med jentenavn og halvparten med guttenavn. Jeg har valgt navnene «Linnea» og «Trym». Thrane (2018, s. 148-151) beskriver flere typer forskningsdesign, og min metode kan minne om et kombinasjonsdesign og/eller eksperimentelt design. Den uavhengige variabelen er den som er manipulert (altså Trym eller Linnea). Den avhengige variabelen er respondentenes holdning ovenfor kasuset, målt i svaralternativer som er definert som feminine, maskuline og nøytrale. Begge variablene er nominelle, altså kategorier som er gjensidig utelukkende (Thrane, 2018, s. 38- 40).

Basert på teori har jeg i dette forskningsdesignet følgende hypoteser:

Forskningshypotesen er at gutt (Trym) og jente (Linnea) blir vurdert ulikt på grunn av kjønn, og at dette gjenspeiler respondentenes ubevisste holdninger til kjønn. Hypotesen er at respondenter som besvarer Trym-kasuset oftere vil velge maskuline svaralternativ, mens respondenter som besvarer Linnea-kasuset oftere vil velge feminine svaralternativ. Nullhypotesen er at det ikke er en sammenheng mellom valg av svaralternativer og respondenter i de to gruppene.

3.2 Deltagere

Tabell 1 - Kjennetegn ved respondentene

Kjennetegn ved respondentene*		
Kategorier:	Trym	Linnea
Mann	7	4
Kvinne	33	31
Under 20 år	0	0
20-30 år	9	7
31-40 år	19	9
41-50 år	7	13
Over 50 år	5	6
Pedagogisk leder/barnehagelærer	19	23
Ufaglært – pedagogisk medarbeider	2	2
Fagutdannet – pedagogisk medarbeider	6	3
Styrer i barnehage	6	5
Student – barnehagelærerutdanning	1	0
Annet	6	2

*Antall respondenter til sammen i gruppen var til slutt 32 for Trym og 34 for Linnea. Denne tabellen viser imidlertid beskrivelser av egenskaper hos alle som begynte å svare på undersøkelsen, henholdsvis 40 for Trym og 35 for Linnea

Spørreundersøkelsen ble sendt til styrer i ulike barnehager i Bergensområdet, og styrer ble bedt om å sende den videre til andre barnehageansatte. Jeg ønsket å få svar fra de som jobbet i barnehagene, ikke bare pedagoger.

Respondenter ble bedt om å krysse av for kjønn, alder og stilling i barnehagen.

Barnehager i Bergen får mange henvendelser om ulike undersøkelser/prosjekter, og jeg antar at det var grunnen til liten respons. Søket ble derfor utvidet til kommuner i omegn av Bergen, som Askøy og Osterøy. Fortsatt manglet jeg svar, og søket ble utvidet til kommuner i Hallingdal og Ringerike. Samlet sendte jeg 175 undersøkelser ut til styrere, og mottok 63 svar, 32 svar på Trym og 31 svar på Linnea. På grunn av måten spørreundersøkelsen ble distribuert har jeg ikke noe eksakt tall på svarprosenten, men basert på at til sammen 63 ansatte svarte på undersøkelsen kan jeg anta at den var lav.

3.3 Spørreundersøkelsen

3.3.1 Utforming av kasus

Spørreundersøkelsen ligger i sin helhet i Vedlegg 1 – Spørreundersøkelse Linnea. Målet var å utforme en så nøytral kasus som mulig, minst mulig kjønnsstereotypisk for noen av kjønnene (Vedlegg 2 – Kasus Linnea). Jeg forsøkte å velge navn som typisk blir oppfattet som feminint eller maskulint, og derfor ble navnene Linnea og Trym. I oppgaven blir begge navnene brukt, men respondentene mottok spørreundersøkelsen med et av navnene.

Jeg ønsket en undersøkelse med åpenhet for tolkning og tanker, som eksempel fra «barn og pinner» i (Bø, 2014, s. 159). I mitt kasus står det: «Dersom de er på tur i skogen er Linnea/Trym spesielt glad i å samle pinner og kvister til å bruke dem i lek» - i dette tilfellet står det ikke hvilken lek, men en kan ha ulike forventninger til hvordan gutter og jenter leker med pinner. Med utgangspunkt i kasuset skulle respondentene velge 3 egenskaper av 12 mulige svaralternativer, disse var igjen delt i 4 feminine, 4 maskuline og 4 nøytrale svaralternativer. De egenskapene jeg har definert som feminine, er egenskaper som jeg gjennom litteratursøket har funnet ut at ofte er stereotypiske egenskaper som blir tillagt jenter. De egenskapene jeg har definert som maskuline er tilsvarende stereotypiske egenskaper tillagt gutter. De nøytrale er egenskaper som jeg med bakgrunn i teorien antok at ikke gjenspeiler noen spesifikk kjønnsstereotypisk holdning. Jeg vil nå gå gjennom oppbyggingen av spørreundersøkelsen, og begrunne valg av klassifiseringen av svarkategorier.

Spørsmål 1

12 egenskaper av Kasusbeskrivelsen (Vedlegg 2 – Kasus Linnea)

Eksempel fra Trym undersøkelsen:

Ut fra denne beskrivelsen, velg de tre egenskapene som du tror der er mest sannsynlig at Trym har:

- Glad i aktiv og høylytt lek
- God til å løse konflikter med andre barn
- Glad i å kle seg ut
- Sitter rolig i samlingsstund
- Har mange venner
- Glad i å leke familie
- Nysgjerrig
- Glad i konstruksjonslek
- Glad i å leke alene
- Glad i variert lek
- Sosiale utfordringer
- Omsorgsfull

Figur 1 - Spørsmål 1

3.3.2 Utforming spørsmål 2-5

Spørsmål 2

Eksempel fra Trym undersøkelsen:

Trym kommer til barnehagen om morgenen sammen med far. Det er bursdagen til et barn han bruker å leke en del med, og han har pyntet seg.

Han vil ikke gå inn på avdelingen, men far har litt dårlig tid og skynder seg av gårde til jobb. Far forteller før han går at Trym har kledd på seg i rekordfart i dag da de skulle ut av huset, og på grunn av det hjalp han ham å rekke jobben. Når far har gått virker Trym litt mutt og stille.

Hva vil du si for å muntre opp Trym?

- Har du lyst til å være med å se hvor fint vi har pyntet avdelingen til bursdag?
- Så fin du er i dag. Jeg kan se at du har pyntet deg til bursdagsfeiringen.
- Så kult at du satte ny rekord da du kledde på deg i dag. Du må ha vært skikkelig rask!

Figur 2 - Spørsmål 2

Hypotesen var at alternativ 1 (Pynte avd. (N)) var nøytral. Alternativ 2 (Fin du er (F)) er feminint, fordi man ofte gir jenter kompliment for utseende (Emilsen, Friis & Hornslien, 2015, s. 144). Svaralternativ 3 (Kult med rekord (M)) var maskulin fordi det er fokus på konkurranse, og at h*n er rask. Dette er noe som kommer fram i forskning, at gutter oppfattes som mer konkurranseorienterte (Wahlstrøm, 2004 referert i Emilsen, Friis & Hornslien, 2014, s. 148). Adjektivet «fin» er etter min mening mer feminint enn «kul» som jeg forbinder med mer maskuline trekk.

Spørsmål 3

Eksempel fra Trym undersøkelsen:

Etter lunsj skal avdelingen ut, men Trym vil ikke kle på seg. Alle de andre barna har gått ut.

Hvordan løser du situasjonen?

- Du sier: «Nå skal vi ut å leke» og hjelper Trym aktivt med å kle på seg.
- Du sier: «Jeg tror vennene dine savner deg ute, kle på deg så kan vi gå ut sammen.»
- Du sier: «Se her er mine klær, og der er dine, la oss se hvem som greier å kle på seg først.»

Figur 3 - Spørsmål 3

I svaralternativ 1 (Hjelp med å kle aktivt på (M)) er hypotesen at gutter får mer aktiv hjelp til å kle på seg i garderoben, derfor var det svaralternativet maskulint. Forskning viser at gutter får hjelp i garderoben uten å spørre om hjelp (Eidevald, 2011, referert i Bø, 2014, s. 82).

I alternativ 2 (Vennene savner deg (F)) er det fokus på relasjoner, omsorg, venner, og støtte fra voksen. Forskning viser at jenter blir møtte med mer omsorg, og at denne egenskapen også blir forventet av jenter (Wahlstrøm, 2004 referert i Emilsen, Friis & Hornslien, 2014, s. 148).

Svaralternativ 3 (Hvem kler på seg først (N)) var ment å være nøytralt, men i etterkant ser jeg at det også trolig er konkurransepreget slik som i spørsmålet før.

Spørsmål 4

Eksempel fra Trym undersøkelsen:

Etter lunsj kommer Trym gråtende bort til deg. «Se jeg blør!» hikster han og viser fram armen. Armen har et lite skrubbsår du så vidt kan se.

Hva vil du si til Trym?

- «Nei uff, hva var det som skjedde? Kom og sett deg her med meg.
- «Oi sann, vil du ha et plaster på?»
- «Se der ja, et sår! Heldigvis var det ikke så stort, det går nok fort over.»

Figur 4 - Spørsmål 4

Hypotesen var her at svaralternativ 1 (Plaster på (N)) var nøytralt, det er kort og konsist. Svar 2 (Kom og sett deg med meg (F)) er etter min hypotese en måte mange jenter blir møtt på, mye omsorg, tilbud om trøst når du gråter og gjerne et spørsmål om hva som har skjedd. Svar 3 (Det går nok fort over (M)) er etter hypotesen maskulint, gitt med oppmerksomhet, nysgjerrighet, men uten å bekrefte eller gi oppmerksomhet til at barnet gråter. Det er heller en avledning i form av at dette tåler du fint, ikke noe å gråte for.

Spørsmål 5

Eksempel fra Trym undersøkelsen:

Trym holder på å bygge et sandlott i sandkassen. Han trenger en kopp til den siste etasjen på sandlottet, men koppen er opptatt. Trym går bort og tar koppen fra et annet barn, som begynner å gråte.

Hva sier du til Trym?

- «Oi sann den koppen var visst opptatt, kom så skal jeg finne en annen kopp til deg.»
- «Oi, nå ser jeg at noen er lei seg, hva kan vi gjøre med det?»
- «Noen andre hadde den koppen nå, du må vente til den er ledig»

Figur 5 - Spørsmål 5

I alternativ 1 (Finne en annen kopp (M)) løser den voksne situasjonen for barnet, og det er ikke noe fokus på det andre barnet og relasjonen mellom dem. Det er heller ikke fokus på konsekvens for handling eller sette seg inn i andres følelser. Svaralternativ 2 (Noen er lei seg (F)) handler om relasjoner, omsorg og samtale, sette seg inn i den andres følelser og situasjon, og ifølge forskning er dette en måte jenter ofte blir møtt på. Svar 3 (Vent til den er ledig (N)) er svært konkret, i dette tilfellet setter man seg ikke inn i følelsene til barna, men den voksne sier at barnet må vente på tur/ være tålmodig om h*n skal ha koppen (Wahlstrøm, 2004 referert i Emilsen, Friis & Hornslien, 2014, s. 148).

3.4 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet er kvalitetsmål for vitenskapelige studier. Validitet kan defineres som hvorvidt undersøkelsen man gjennomfører måler det den faktisk skal måle (Trahne, 2018, s 47). En form for validitet er såkalt begrepsvaliditet, som handler om i hvor stor grad mitt spørreskjema måler stereotypiske holdninger. For å måle ubevisste holdninger har jeg definert svarkategoriene som nøytrale, maskuline eller feminine. På den måten har jeg forsøkt å operasjonalisere de ulike stereotypiske holdningene. For å øke validiteten har jeg bygget svarkategoriene på tidligere forskning og undersøkelser om kjønns holdninger hos ansatte i barnehage.

Et annet aspekt ved validitet er ekstern validitet, som handler om hvorvidt jeg har klart å si noe om den populasjonen jeg ønsker å si noe om. Populasjonen jeg ønsker å si noe om i denne

undersøkelsen er barnehageansatte generelt. Den eksterne validiteten påvirkes av hvor representativt utvalget er for min populasjon (Thrane, 2018, s 170-171).

Reliabilitet handler om presisjonsnivået på operasjonaliseringen (Thrane, 2018, s 47). Reliabiliteten til denne undersøkelsen kan være påvirket av hvordan svarkategoriene i spørreundersøkelsen er laget. Respondentene måtte velge et av tre svar, og fikk ikke velge "annet". Dette kan bety at respondentene kanskje ikke fikk vise sine sanne holdninger fordi de måtte velge en av de tre definerte svarene. Samtidig var dette et valg som ble gjort for å unngå for utvannede svar og øke muligheten for å finne forskjeller mellom gruppene dersom gruppen ville velge ulikt basert på kjønn.

3.5 Prosedyre for gjennomføring av undersøkelsen

Selve spørreundersøkelsen skulle være anonym og ha et tilfeldig utvalg innenfor yrkesgruppen «barnehageansatte». Den ble administrert gjennom SurveyXact (Ramboll Management Consulting, versjon 12.8, 2018), og var en nettbasert og elektronisk spørreundersøkelse. Anonymiteten ble ivaretatt gjennom programmet, ettersom SurveyXact ikke registrerer ikke IP-adresser, og hvis noen sendte eposter med spørsmål til meg, ble de slettet. Undersøkelsene med navnet Trym eller Linnea måtte ha en 50/50 fordeling, men aldri begge undersøkelsene til samme barnehage.

Ideelt sett skulle det vært en randomiseringseffekt i utsendingen av spørreundersøkelsen, slik at det var tilfeldig om respondenten fikk Linnea eller Trym-kasuset (Thrane, 2018, s. 162). Det var ikke noen randomiseringsmulighet på dette nivået i SurveyXact, og i tillegg ville jeg unngå at ansatte i en barnehage fikk ulikt kjønn på kasus og dermed kunne spolere svarene fordi de fikk vite at kasuset kom i to versjoner. For å få til en mer tilfeldig fordeling av respondenter valgte jeg derfor heller å sende Trym og Linnea-kasuset til annenhver barnehage jeg kontaktet. SurveyXact har imidlertid randomisert rekkefølgen av svaralternativene i hver undersøkelse, slik at respondentene har fått ulik rekkefølge på disse.

3.6 Data analyse

Jeg har i hovedsak gjort en deskriptiv frekvensanalyse av funnene. En deskriptiv analyse er en beskrivende analyse av resultatet, slik det fremstår (Thrane, 2018, s.171). Jeg har vurdert funnene med utgangspunkt i en "benchmark" på at forskjeller som er mer enn 10 % forskjellig mellom gruppene vurderes som relevante å vurdere. I tillegg har jeg vurdert et svar som relevant dersom et svar i en gruppe er mer enn dobbelt så frekvent som i den andre gruppen. Dette gjelder selv om frekvensen i utgangspunktet er ganske lav. Svarene er analysert på to nivå, henholdsvis alle svar fra alle yrkesgrupper, og svar fra gruppen pedagogisk leder/barnehagelærer.

De fire siste spørsmålene i spørreundersøkelsen er gjennomgått med en student med erfaring fra statistikk, og med utgangspunkt i egenskaper ved undersøkelsen ble det valgt en statistisk analyse som sammenligner proporsjonene på tvers av de to respondentgruppene for Linnea og Trym. Analysemodellen ble valgt ved bruk av «Statistical Test Selector» på Lærd Statistics (Lærd Statistics, 2018). Metoden som er brukt heter Chi test for homogeneity, og Pearson's Chi-squared test for count data er gjennomført via statistikkprogrammet R statistics (R Core Team, 2013). Forutsetningene for å gjennomføre denne statistiske beregningen er at man har en uavhengig variabel med to uavhengige grupper (Linnea og Trym), at den avhengige variabelen har tre eller flere kategorier (Nøytral, Maskulin, Feminin), at man sammenligner grupper/observasjonene er uavhengige av hverandre, og at deltagerne kommer fra samme populasjon og er randomisert inn i to grupper (Lærd Statistics, 2018). Den siste forutsetningen er trolig ikke møtt i min studie, og vil påvirke hvor pålitelig resultatet er. Syntaksen til beregningen i R er lagt ved i Vedlegg 3.

4.0 Resultater fra analysen

4.1 Resultater av 12 egenskaper

Tabell 2 - 12 egenskaper

12 egenskaper	LINNEA alle	TRYM alle	LINNEA ped	TRYM ped
N Har mange venner	2,9	9,4	4,3	11,8
N Glad i å leke alene	8,8	12,5	4,3	11,8
N Glad i å kle seg ut	11,8	15,6	13	23,5
N Glad i variert lek	67,6	62,5	65,2	58,8
F Glad i å leke familie	29,4	15,6	21,7	17,6
F Omsorgsfull	73,5	78,1	73,9	88,2
F God til å løse konflikter med andre barn	0	0	0	0
F Sitter rolig i samlingsstund	20,6	18,8	21,7	23,5
M Glad i konstruksjonslek	5,9	6,3	8,7	0
M Nysgjerrig	70,6	62,5	78,3	47,1
M Sosiale utfordringer	8,8	18,8	8,7	17,6
M Glad i aktiv og høylydt lek	0	0	0	0
Antall personer pr gruppe	31	32	23	17

N= nøytral, M=maskulin, F=feminin.

«Alle»=samlet score. «Ped» = pedagogiske leder/barnehagelærer

Spørsmål 1 (12 egenskaper)

Tabell 2 viser resultatene på spørsmål 1 der respondentene skulle velge tre egenskaper hos kasuset. Svarfrekvensen er oppgitt i prosent. Definisjonen av svarkategorien er oppgitt ved N, F og M. Svaralternativene med høyest svarprosent er «Omsorgsfull(F)», «Nysgjerrig(M)» og «Glad i variert lek(N)». Her ser vi at Trym får en høyere score enn Linnea på «Omsorgsfull(F)» som er en feminin egenskap, og spesielt hos pedagogene (88,2% mot Linnea 73,9). Den «maskuline» egenskapen å være «Nysgjerrig(M)» har Linnea scoret høyest på, og her er det også pedagogene som gir høyest score og størst forskjell mellom Linnea (78,3 %) og Trym (47,1%). Den nøytrale egenskapen «Glad i variert lek(N)» er jevn i besvarelse, men Linnea får noe høyere score: Linnea/Trym: («alle»: 67,6/62,5) og (pedagogene 65,2/58,8).

Omtrent tre ganger så mange (9,4%) mener at Trym «Har mange venner(N)» i forhold til Linnea. Dette gjelder også hos utdannede barnehagelærere/pedagogiske ledere. Det er likevel interessant at ca. dobbelt så mange av respondentene har krysset av på at Trym har «Sosiale utfordringer(M)» ved sammenligning med Linnea.

Et annet interessant funn er at med en prosent på 29,4% mot 15,6% er det nesten dobbelt så mange som mener Linnea er «Glad i å leke familie(F)» i forhold til Trym når vi ser på alle svarene. Her er det imidlertid ikke så stor forskjell hos barnehagelærere/pedagoger.

4.2 Resultater spørsmål 2-5

Tabell 3 - Svaralternativer

Svaralternativer	LINNEA alle	TRYM alle	LINNEA ped	TRYM ped
(N) Pynte avd.	14,7	15,6	13	11,8
(F) Fin du er	41,2	37,5	34,8	35,3
(M) Kult med rekord	44,1	46,9	52,2	52,9
(N) Hvem kler på seg først	26,5	62,5	26,1	76,5
(F) Vennene savner deg	61,8	34,4	56,5	23,5
(M) Hjelpe med å kle aktivt på	11,8	3,1	17,4	0
(N) Plaster på	3	9,4	0	11,8
(F) Kom og sett deg med meg	93,9	87,5	95,7	82,4
(M) Det går nok fort over	3	3,1	4,3	5,9
(N) Vent til den er ledig	3,2	6,3	4,5	5,9
(F) Noen er lei seg	41,9	34,4	50	23,5
(M) Finne annen kopp	54,8	59,4	45,5	70,6
Antall personer pr gruppe	31	32	23	17

N= nøytral, M=maskulin, F=feminin.

«Alle»=samlet score. «Ped» = pedagogiske leder/barnehagelærer

Spørsmål 2

Funnene her støtter ikke hypotesen om at Trym og Linnea blir vurdert ulikt på grunn av kjønn. Det er lite forskjeller i svaralternativene.

Spørsmål 3

Funnene her viser at det er en signifikant forskjell på hvordan Trym og Linnea blir behandlet i spørsmålet om å kle seg på seg for å gå ut. Ifølge hypotesen gjenspeiler det respondentenes ubevisste holdninger til kjønn, der vi får bekreftet at respondentene i større grad fokuserer på sosiale relasjoner hos Linnea. Respondentene har krysset av på en nøytral tilnærming hos Trym. Differansen på Linnea og Trym i Hvem kler seg først (N) hos «alle» er 26,5% for Linnea mot Tryms 62,5. Vi finner den samme forskjellen i pedagogenes svar, Linnea (26.1%) mot Trym (76,5%).

Spørsmål 4

Differansen mellom Linnea og Trym på dette spørsmålet er liten. Svaralternativet: Kom og sett deg med meg (F) er det alternativet som har fått høyest prosent i hele undersøkelsen.

Svaralternativene: Plaster på (N) og Det går nok fort over (M) legger liten vekt på omsorg.

Likevel har Trym fått 11.8% i forhold til Linneas 0 % fra pedagogene på Plaster på (N).

Spørsmål 5

Prosentforskjellene er ikke så markant når vi ser på de samlede svarene for Trym og Linnea.

Svarene fra pedagogene viser større differanse mellom Noen er lei seg (F) (Linnea ped 50% og Trym ped 23,5%) og Finne en annen kopp (M) (Linnea ped 45,5 og Trym ped 70,6%).

Statistisk analyse

Resultatene fra den statistiske analysen (Chi test for homogeneity) for spørsmål 2-5 er presentert i tabell 4. Den er gjort på proporsjonene fra spørsmål 2, 3, 4 og 5 i spørreundersøkelsen med svarene fra alle respondentene.

Tabell 4 - Statistisk analyse

Spørsmål 2	X-squared = 0.093326, df = 2, p-value = 0.9544
Spørsmål 3	X-squared = 9,0451, df= 2, p-value = 0.01086** Warning message: Chi-squared approximation may be incorrect. Ny analyse - Person's Chi-squared test with simulated p-value based on 1000 replicates: X-squared = 9.0451, df=NA, p-value = 0.008399*** highly statistical significant
Spørsmål 4	X-squared = 1.1374, df=2, p-value = 0.5663
Spørsmål 5	X-squared = 0.59539, df = 2, p-value = 0.7425

** statistisk signifikant på .95 nivå.

Samlet viser tabellen at det er en statistisk signifikant forskjell mellom gruppene Trym og Linnea på spørsmålet i spørsmål 3 – som handler om hvordan personalet løser situasjonen når barnet ikke vil kle på seg for å gå ut. Det er en forskjell mellom valg av å velge konkurranse (N – Hvem kler seg først, Trym) og vektlegging av sosiale relasjoner (F – Vennene savner deg, Linnea). Forskjellen fra hovedhypotesen er at konkurranse-svaralternativet var definert som nøytralt hos meg.

5.0 Drøfting

Gjennom den deskriptive frekvensanalysen fant jeg noen forskjeller i holdning mellom Linnea og Trym, som støttet hypotesen. Trym fikk egenskapen «Sosiale utfordringer(M)» dobbelt så ofte som Linnea, mens Linnea fikk dobbelt så mange antagelser om at hun er «Glad i å leke familie(F)». Samtidig var det mest likheter i egenskaper, som viser at gruppene ikke oppfattet kasuset så forskjellig basert på kjønn. De fleste spørsmålene knyttet til spesifikke samspillsituasjoner viste liten forskjell mellom hvordan de ansatte møtte Trym og Linnea. Det som utmerker seg er imidlertid garderobesituasjonen i spørsmål 3. Jeg vil nå gå inn i de spesifikke forskjellene og drøfte dem i lys av teoridelen.

5.1 Aktiviteter (ikke kjønn) som bestemmer hvordan barnet oppfattes

Resultatene fra spørsmål 1 (Tabell 2 - 12 egenskaper) med de 12 svaralternativene viser at det er tre egenskaper som har høy frekvens i spørreundersøkelsen både hos Linnea og Trym: «Glad i variert lek» (nøytral), «Omsorgsfull» (feminin) og «Nysgjerrig» (maskulin). Dette viser at mange egenskaper ble vurdert like uavhengig av barnets kjønn, og kan i praksis bety at barnets sosialisering ikke vil påvirkes negativt av kjønnsstereotyper her. Mer overraskende er det kanskje at Trym ble karakterisert som mer omsorgsfull enn Linnea, og spesielt hos pedagogene. Hva gjør Trym mer Omsorgsfull(F) enn Linnea når resten av kasuset er det samme unntatt navnet? Det samme spørsmålet kan stilles om hvorfor Linnea blir oppfattet som mer Nysgjerrig(M) enn Trym, spesielt blant pedagogene med 30 % høyere score. Resultatene ble her motsatt av min hypotese. Det kan peke i retning av flere forhold: Det er mulig at respondentene ubevisst la merke til i kasuset at Trym var omsorgsfull i forhold til deres egne stereotypiske holdninger om gutter, at dette var en egenskap de ikke forventet og derfor la ekstra godt merke til. Det kan også være de ønsker å være bevisst på hvordan de forholder seg til kjønn. Samtidig har Trym litt høyere prosent på «Sosiale utfordringer (M)» og «Har mange venner (N)». Svarprosenten er ikke høy, men differansen mellom han og Linnea er på ca. 10%. Begge disse har lav svarprosent, men det kunne være en viktig forskjell hvis vi fant det samme dersom undersøkelsen ble gjennomført hos en større gruppe deltagere. Dersom et barn med så nøytral historie så lett vurderes å ha sosiale utfordringer med bakgrunn i kjønn, så kan det få store konsekvenser selv om det kun er noen få i personalet som har denne holdningen.

At de voksnes holdninger påvirker barn er vist i Manger & Wormnes (2019). Vi kan tenke oss at en blir påvirket av den rollen en får tildelt. Slik formes vi etter andres verbale og non-verbale forventninger til oss.

Flere respondenter (29,4%) beskriver Linnea som «Glad i å leke familie (F)» sammenlignet med Trym (15,6%). Det er ingen store forskjeller i svarprosenten som kan bekrefte en signifikant forskjell, men resultatene gir noen tendenser som vi finner igjen i eksisterende kjønnsforskning. Jenter blir også oppfattet mer rolige, snille og dyktige, og blir også møtt fra de voksne med kommentarer på utseende og klær på en annen måte enn guttene. «Glad i å leke familie(F)» kan bli sett på som en feminin egenskap, og hvis jenter får positive tilbakemeldinger verbalt eller nonverbalt som gir anerkjennelse på feminin oppførsel og utseende, kan forventningene forsterke en kjønnsstereotypisk adferd (Wahlstrøm, 2004 referert i Emilsen, Friis & Hornslien, 2015, s. 144-149)

5.2 Jenters som ansvarlige for andres følelser og gutter som konkurransedyktige?

Spørsmål 3 (Tabell 3 - Svaralternativer) var det eneste som kom ut som statistisk signifikant i Chi-testen. Denne barnehagesituasjonen skjer i garderoben, og Trym/Linnea vil ikke gå ut. «Vennene savner deg(F)» gir Linnea høyest score, mens Trym får høyest prosent på «Hvem kler på seg først(N)». Linnea blir oftere møtt med en feminin holdning enn Trym her. Trym på sin side blir her oftere møtt med den nøytrale holdningen «Hvem kler på seg først(N).» Hvorvidt dette svaret faktisk er nøytralt, vil jeg komme tilbake til under styrker og svakheter. Det var få som valgte det maskuline alternativet «Hjelpe med å kle aktivt på(M)». Kanskje er dette så konkret og tydelig at man blir bevisst på å svare «politisk korrekt», fordi det er viktig å selvstendig-gjøre barn.

Det at Linnea blir møtt med en feminin holdning her, tilsvarer andres forskningsfunn. Emilsen, Friis og Hornslien (2015, s.142-149) skriver at studier med ulike metoder som observasjoner, praksisfortellinger og intervjuer viser at jenter blir møtt med mer omsorg enn gutter. Jenter blir også oppmuntret til å vise ansvar og omsorg for andre. Gutter får også oppmerksomhet, gjerne i garderobe og måltidsituasjoner, men oppmerksomheten er ofte korte beskjeder. Både verbal og nonverbal kommunikasjon har stor betydning for kvaliteten av samspillet med barn.

Selv om spørsmål 4 har lav svarprosent på «Plaster på (N)», er det likevel et viktig funn jeg ønsker å kommentere. 11,8% av pedagogene velger dette alternativet for å løse situasjonen der barnet kommer gråtende med skrubbsår. Spørsmålet er laget for å se hvordan den voksne møter et barn som trenger trøst eller omsorg. Hvis deltagelsen/populasjonen ved undersøkelsen hadde vært høyere, kunne det bety at en del av guttene kanskje opplever å bli møtt med lite omsorg. Sosialpsykologien mener at en viktig funksjon i sosialiseringprosessen er å lære seg verdier og normer. Siden forventninger er en viktig funksjon i hvordan vi formes, kan gutter bli møtt med forventninger om at de ikke må vise følelser på samme måte som jenter (Manger & Wormnes, 2019). Gjennom speiling kan barna lære seg om egne følelser og hva som er en sosialt akseptabel måte å uttrykke dem på (Askland & Sataøen, 2013, s. 110).

Stereotypiske forventninger kan forstås som en forenkling av inntrykk fra den komplekse verden vi har rundt oss, der vi forenkler holdningene våre til jenter og gutter som gruppe istedenfor å se enkeltindividet (Bordens & Horowitz, 2001, s.109-110, 125). Dette kan igjen få uheldige konsekvenser for hvordan barn sosialiseres inn i ulike roller.

5.3 Implisitte holdninger – implikasjoner for videre utvikling?

Rapporten om kjønnsforskjeller i skolen (NOU 2019:3) er relevant her. Der ser de med bekymring på gutters prestasjoner i skolen og konsekvenser av dette. Rapporten mener at barnehagen også har et ansvar. Her blir naturlig nok gutter og jenter presentert som gruppe, og jeg vil i denne sammenheng nevne studien fra en barnehage med barn i 3-5 årsalder. I barnegruppen der barn ble tiltalt som bare gutter og jenter, og fikk ulike aktiviteter, ble det en synlig gruppering av barna i jente- og guttegrupper etter to uker (Hilliard & Liben, 2010, s. 1789-1790).

Personalet i barnehagen bruker språket bevisst og henvender seg til barna ved å gruppere de inn i «gutter» og «jenter», som kan styrke kjønnsidentiteten, men kan negativt påvirke barnets utvikling på det personlige plan, fordi de ikke blir sett som individer, men «gutt» og «jente» med påfølgende både negative, positive eller kanskje fastlåste forventninger til seg (Stordal, 2015, s. 76-77). Samtidig kan det å styrke kjønnsidentiteten være positivt ved at man føler en tilhørighet til sin gruppe, og være med å forme positive verdier og normer for barnets handlinger.

Likevel er det en utfordring dersom barn behandles forskjellig med bakgrunn i kjønn og ikke individuelle behov, for eksempel i tilfellet med følsomme gutter. Ifølge Bø (2014, s 21-22) føler barn trygghet og anerkjennelse når vi lever opp til kjønns-forventningene, men hva hvis du ikke klarer å leve opp til disse forventningene? Barnehagen er en del av en sosialiseringssprosess som kanskje varer livet ut (Larsen og Slåtten, 2015, s. 333), og konsekvensen av mangel på tilhørighet og ikke føle seg akseptert kan få følger hvordan en opplever seg selv i verden og hvilke valg en tar. Vi kan tenke oss at dette kan være spesielt utfordrende for barn med en annen kjønnsidentitet enn den biologiske, eller gutter og jenter som har egenskaper og behov som motstrider de stereotypiske forventningene.

I hovedsak fant jeg svært mange likheter mellom gruppene, noe som kan bety at det er lite kjønnsstereotypiske holdninger blant barnehagepersonalet. Det kan også tyde på at ubevisste holdninger er utfordrende å forske på, spesielt fordi det er vanskelig å finne gode måter å måle dette på. Dette vil jeg drøfte videre i neste del.

5.4 Styrker og svakheter med undersøkelsen

Å måle ubevisste kjønnsstereotypiske holdninger er utfordrende, men metoden jeg har bygget forskningsdesignet på tilsvarer andres tilnærminger til dette.

Et viktig aspekt ved validiteten i denne undersøkelsen er hvor godt jeg har klart å operasjonalisere de ulike stereotypiske holdningene for gutter og jenter. Validiteten eller gyldigheten til spørsmålene kan være påvirket av at operasjonaliseringen ikke treffer så godt hvilke holdninger som faktisk er stereotypiske for gutter og jenter (Thrane, 2018, s.43,170). I etterkant ser jeg at det er en svakhet at noen av svaralternativene til spørsmålene ikke er godt nok formulert i forhold til det «maskuline», «feminine» og «nøytrale». Et eksempel er «Hvem kler på seg først (N)», og «Hjelp med å kle på aktivt (M)» i spørsmål 3. Å ha en konkurranseorientert adferd regnes som maskulint (Wahlstrøm, 2004, referert i Emilsen, Friis og Hornslien, s.148). Svakheten i operasjonaliseringen er at begge svarene kan oppfattes som maskuline, og en krysser av på det som virker mest «korrekt» i forhold til handling. Dette på tross av at forskning viser at mange gutter får hjelp til påkledning i garderoben (Moe og Nordvik, 2012, s.4).

For å øke den eksterne validiteten (Thrane, 2018, s. 170-171) burde undersøkelsen ideelt sett hatt høyere svarprosent, og forholdet mellom yrkesgruppene og fordeling av kjønn i større

grad ha tilsvart de som jobber i barnehager. Dette er forhold jeg ikke kan påvirke, men for å gjøre leseren oppmerksom på fordelingen av respondentene er de presentert i Tabell 1. Jeg har ikke tall over den faktiske svarprosenten, men undersøkelsen ble sendt ut til 175 barnehagestyrere som igjen skulle videresende til sine ansatte. Ettersom jeg fikk 63 svar til sammen, kan jeg konkludere med at svarprosenten er lav. Det er en svakhet at jeg ikke vet hvor mange som faktisk fikk tilsendt spørreskjemaet i utgangspunktet, men jeg vurderte at å kontakte barnehagestyrere var det beste valget for å rekruttere ut til flest mulig og samtidig ikke måtte sende personlig epost til alle. I så fall hadde ikke undersøkelsen lenger vært anonym.

For å få en høy svarprosent forsøkte jeg å lage spørreskjemaet så kort som mulig slik at potensielle respondenter skulle ta seg tid til å lese gjennom kasus og svare i en travel barnehagehverdag. For omfattende og krevende spørreskjema blir ofte ikke fullført. Det negative kan være at informasjon om barnet blir for mangelfull med tanke på barnets personlighet. På denne måten kan en miste viktig informasjon om barna som kan påvirke hvordan en krysser av på spørreundersøkelsen. Selve teksten i kasuset ble utformet med tanke på et nøytralt innhold som skulle passe både Trym og Linnea. Kasuset ble også testet ut på medstudenter for å gjøre de så nøytralt som mulig, noe som gjorde det mindre preget av min subjektive oppfatning av hva som er «nøytralt». I tillegg ble svarkategoriene laget basert på forskningslitteratur, noe som også er en styrke fordi det minsker min subjektive oppfattelse av hva som er kjønnsstereotypiske holdninger.

Det ble en avveining at respondentene måtte velge mellom tre definerte svaralternativ, altså tvungent svaralternativ. Ved å gjøre spørreundersøkelsen tvungen kunne jeg få frem forskjellene bedre. Grunnen til at jeg ikke hadde et alternativ som het «annet» hvor respondentene av spørreundersøkelsen kunne skrive fritt, var for å begrense dataanalysen. I tillegg hadde det vært utfordrende for meg å sette svarene deres i bokser som «maskulin», «feminint» og «nøytralt». Ulempen med å bare ha tre svaralternativ er at man utelukker en del svaralternativer, og noen deltagere kan ha problemer med å finne et svar de kan godta. Det kan føre til «feil» svaralternativ eller at de ikke svarer i det hele tatt. Dette så jeg i resultatene, ettersom 40 begynte å svare på Trym-undersøkelsen, men bare 32 fullførte. Jeg fikk også tilbakemelding fra en deltager om at denne hadde ønsket et punkt som het «annet».

En etisk avveining var at respondentene ikke fikk informasjon i spørreundersøkelsen om hva den egentlig gikk ut på. Dette forsvarer jeg likevel med at respondentene er helt anonymisert,

og at det er et viktig tema å få mer kunnskap om. Hadde de visst hva de ble målt på, hadde vi sannsynligvis ikke klart å måle implisitte holdninger.

6.0 Konklusjon

Selv om spørreundersøkelsen i hovedsak viste store likheter mellom kasusene Trym og Linnea, var det likevel flere eksempler på kjønnsstereotypiske holdninger mellom de to gruppene. Den statistiske analysen viste at forskjellene i garderobesituasjonen var så stor at det er lite sannsynlig at det var en tilfeldig forskjell mellom gruppene. Spørreundersøkelsen trenger trolig en videreutvikling av hvordan svaralternativene er operasjonalisert for å bedre kunne måle kjønnsstereotypiske holdninger, men forskningsdesignet er allerede sensitivt nok til å finne noe støtte til hypotesen. Den mest fremtredende stereotypiske holdningen som støtter hypotesen er at Linnea sosialiseres inn i feminine egenskaper som omsorg og relasjon. Det er viktig å undersøke hvor utbredt kjønnsstereotypiske holdninger er hos barnehagepersonale fordi forventinger om rolletilhørighet kan påvirke både adferd og danning hos barnet. En bevisstgjøring av hvordan våre egne implisitte holdninger knyttet til kjønn påvirker de barna vi omgås med hver dag, er viktig. Gjennom bevisstgjøringen kan både gutter og jenter i barnehagen bli møtt som det individet det er, med unike behov og egenskaper.

7.0 Referanser

- Askland, L., & Rossholt, N. (2009). *Kjønnsdiskurser i barnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Askland, L., & Sataøen, S. O. (2016). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bordens, K. S., & Horowitz, I. A. (2001). *Social Psychology*. London, New York: Taylor & Francis Group.
- Bø, I. (2014). *Kjønnsblind, kjønnsnøytral eller kjønnsbevisst?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Emilsen, K. (2015). Likestilling og likeverd i Norge. I K. Emilsen (Red.), *Likestilling og Likeverd i barnehagen* (ss. 21-37). Bergen: Fagbokforlaget.
- Emilsen, K., & Johannesen, N. (2015). Ulike veier til likestilling og likeverd i barnehagen - eksempler på utviklingsarbeid. I K. Emilsen (Red.), *Likestilling og Likeverd i barnehagen* (ss. 213-256). Bergen: Fagbokforlaget.
- Hedegaard, M. (2009). Children`s Development from a Cultural-Historical Approach: Children`s Activity in Everyday Local Settings as Foundation for Their Development. *Mind, Culture, and Activity*, ss. 64-82. doi:10.1080/10749030802477374
- Hilliard, L. J., & Liben, L. S. (2010, November/Desember). Differing Levels of Gender Salience in Preschool Classrooms: Effects on Children`s Gender Attitudes and Intergroup Bias. *Society for Research in Child Development*, ss. 1787-1798.
- Johannesen, N., & Emilsen, K. (2015). Kjønns sensitiv refleksjon. I K. Emilsen (Red.), *Likestilling og Likeverd i barnehagen* (ss. 167-185). Bergen: Fagbokforlaget.
- Larsen, A. K., & Slåtten, M. V. (2015). *Samfunnsfag for barnehagelærere* (4. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Lærd Statistics. (2018). *Lund Research Ltd*. Hentet fra Statistical Test Selector: <https://statistics.laerd.com/premium/sts/index.php>
- Manger, T., & Wormnes, B. (2019, Mai 15). *Psykologisk.no*. Hentet April 28, 2019 fra *Psykologisk.no*: <https://psykologisk.no/2015/06/slik-formes-vi-av-andres-forventninger/>
- Moe, R., & Nordvik, G. (2012, Februar 14). Spor etter kjønnsdiskurser i barnehagepersonalets praksisfortellinger. *Nordisk Barnehageforskning 2012*, ss. 1-10.
- Moss-Racusin, C. A., Dovidio, J. F., Brescoll, V. L., Graham, M. J., & Handelsman, J. (2012, Oktober 9). Science faculty's subtle gender biases favor male students. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, ss. 16474-16479. doi:10.1073/pnas.1211286109
- NOU. (2019). *Nye sjanser - bedre læring. Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Oslo: Regjeringen.

- Opheim, V., Waagene, E., Salvanes, K. V., Gjerustad, C., & Holen, S. (2014). *Hvem skal trøste Knøttet - hvem kan endre mønsteret?* Oslo: NIFU.
- R Core Team. (2013). *R: A language and environment for computing*. Hentet fra R foundation for Statistical Computing: <http://www.R-project.org/>
- Rambøll Management Consulting. (2018). *SurveyXact Versjon 12.8*. Hentet fra SurveyXact: <https://www.surveyxact.no/>
- Renolen, M. (2015). Kjønnsmangfold - om å skape rom for forskjellighet. I K. Emilsen (Red.), *Likestilling og likeverd i barnehagen* (ss. 87-109). Bergen: Fagbokforlaget.
- Rossholt, N. (2006). *Temahefte om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet .
- Statistisk sentralbyrå. (2019, April 12). *Statistisk sentralbyrå*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/barnehager>
- Stordal, G. (2015). Er kjønn noe man er, blir eller gjør? Om ulike tilnærminger til barn og kjønn. I K. Emilsen (Red.), *Likestilling og likeverd i barnehagen* (ss. 71-85). Bergen: Fagbokforlaget.
- Svartdal, F. (2018, Juni 8). *Store Norske Leksikon*. Hentet Mai 2, 2019 fra SNL: <https://snl.no/holdning>
- Thrane, C. (2018). *Kvantitativ metode, en praktisk tilnærming*. Oslo: Cappelen Damm.
- Utdanningsdirektoratet. (2017, August 1). *Rammeplanen for barnehagen*. Hentet fra Utdanningsdirektoratet: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- von Tetzchner, S. (2012). *Utviklingspsykologi* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Vedlegg 1 – Spørreundersøkelse Linnea

Kjære barnehageansatt, Mitt navn er ***** og jeg er barnehagelærerstudent fra Høyskolen på Vestlandet.

I min bacheloroppgave ønsker jeg å undersøke hvordan voksne som jobber i barnehage velger å løse ulike situasjoner barn kan komme opp i. Jeg har laget et spørreskjema som tar utgangspunkt i en beskrivelse av et barn i en situasjon, og ber deg om å velge mellom noen av handlingsalternativene som er oppgitt. Dersom ingen av alternativene passer det du ville vurdert å gjøre, ber jeg deg likevel forsøke å velge det som ligger nærmest det du selv ville valgt eller tenkt i den gitte situasjonen.

Spørreundersøkelsen består av 8 spørsmål og tar ca 5 min å gjennomføre.

- SurveyXact registrerer ikke ip-adresser. Dette betyr at ingen personlige opplysninger blir samlet inn.

Jeg er :

- (1) Mann
- (2) Kvinne
- (3) Annet

Min alder er :

- (5) Under 20 år
- (1) 20 - 30 år
- (2) 31 - 40 år
- (3) 41 - 50 år
- (4) Over 50 år

Min stilling i barnehagen er :

- (1) Pedagogisk leder / Barnehagelærer
- (2) Ufaglært - pedagogisk medarbeider
- (3) Fagutdannet - pedagogisk medarbeider
- (4) Styrer i barnehage
- (6) Student - barnehagelærerutdanning
- (7) Annet _____

Litt om barnehagen til Linnea:

Blomsterbakken er en liten barnehage med 27 barn. Det er 9 barn i alderen 0-3år og 18 barn i alderen 3-6år. Alle barna er på samme avdeling, men i enkelte aktiviteter pleier de ansatte å dele opp i mer alderstilpassede aktiviteter.

Litt om Linnea:

Linnea er 4-år og går i Blomsterbakken barnehage. Hun bor sammen med mor, far og har et eldre søsken på 7 år. Hun pleier å bli levert i barnehagen før frokosten kl 08:30, og er en av de siste barna til å bli hentet på avdelingen. Personalet har lagt merke til at Linnea liker å bli lest for, spesielt dersom det er i en liten gruppe. Hun er opptatt av å få se lenge nok på bildet i boken som blir lest fra. Linnea leker mye rollelek, og lever seg ofte helt inn i rollen. Personalet har også observert at hun ofte leker med de yngre barna i barnehagen. Hun er glad i å være ute, spesielt på turer eller når hun får leke i sandkassen eller i lekehuset.

Dersom de er på tur i skogen er Linnea spesielt glad i å samle pinner og kvister og bruke dem i lek.

Ved et gårdsbesøk ved den lokale gården, var det en hendelse der hun fikk lov til å mate et lam med flaske. Lammet var så ivrig på å drikke fra flasken at Linnea falt over ende, og iveren til lammet skapte mye latter hos både Linnea og de andre barna.

Linnea forteller ofte historien om lammet som var så sulten at hun ble dyttet over ende. Hun spør også gjerne de voksne om hvordan det går med lammet, om det har blitt stort nå, og om de skal besøke gården igjen.

Ut fra denne beskrivelsen, velg de tre egenskapene som du tror der er mest sannsynlig at Linnea har:

- (1) God til å løse konflikter med andre barn
- (2) Glad i aktiv og høylytt lek
- (3) Har mange venner
- (4) Nysgjerrig
- (5) Sosiale utfordringer
- (7) Glad i konstruksjonslek
- (8) Glad i å kle seg ut
- (9) Glad i å leke alene
- (10) Glad i å leke familie
- (11) Glad i variert lek
- (12) Sitter rolig i samlingsstund
- (13) Omsorgsfull

Linnea kommer til barnehagen om morgenen sammen med far. Det er bursdagen til et barn hun bruker å leke en del med, og hun har pyntet seg.

Hun vil ikke gå inn på avdelingen, men far har litt dårlig tid og skynder seg av gårde til jobb. Far forteller før hun går at Linnea har kledd på seg i rekordfart i dag da de skulle ut av huset, og på grunn av det hjalp hun ham å rekke jobben. Når far har gått virker Linnea litt mutt og stille.

Hva vil du si for å muntre opp Linnea?

- (1) Har du lyst til å være med å se hvor fint vi har pyntet avdelingen til bursdag?
- (2) Så fin du er i dag. Jeg kan se at du har pyntet deg til bursdagsfeiringen.
- (3) Så kult at du satte ny rekord da du kledde på deg i dag. Du må ha vært skikkelig rask!

Etter lunsj skal avdelingen ut, men Linnea vil ikke kle på seg. Alle de andre barna har gått ut.

Hvordan løser du situasjonen?

- (1) Du sier: «Nå skal vi ut å leke» og hjelper Linnea aktivt med å kle på seg.
- (2) Du sier: «Jeg tror vennene dine savner deg ute, kle på deg så kan vi gå ut sammen.»
- (3) Du sier: «Se her er mine klær, og der er dine, la oss se hvem som greier å kle på seg først.»

Etter lunsj kommer Linnea gråtende bort til deg. «Se jeg blør!» hikster hun og viser fram armen.

Armen har et lite skrubbsår du så vidt kan se.

Hva vil du si til Linnea?

- (1) «Oi sann, vil du ha et plaster på?»
- (2) «Nei uff, hva var det som skjedde? Kom og sett deg her med meg.
- (3) «Se der ja, et sår! Heldigvis var det ikke så stort, det går nok fort over.»

Linnea holder på å bygge et sandslott i sandkassen. Hun trenger en kopp til den siste etasjen på sandslottet, men koppen er opptatt. Linnea går bort og tar koppen fra et annet barn, som begynner å gråte.

Hva sier du til Linnea?

- (1) «Oi, nå ser jeg at noen er lei seg, hva kan vi gjøre med det?»
- (2) «Oi sann den koppen var visst opptatt, kom så skal jeg finne en annen kopp til deg.»
- (3) «Noen andre hadde den koppen nå, du må vente til den er ledig»

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare på denne spørreundersøkelsen!

Hvis du ønsker å vite resultatet av undersøkelsen kan du sende en e-post til: *****

Vedlegg 2 – Kasus Linnea

Litt om barnehagen til Linnea:

Blomsterbakken er en liten barnehage med 27 barn. Det er 9 barn i alderen 0-3år og 18 barn i alderen 3-6år. Alle barna er på samme avdeling, men i enkelte aktiviteter pleier de ansatte å dele opp i mer alderstilpassede aktiviteter.

Litt om Linnea:

Linnea er 4-år og går i Blomsterbakken barnehage. Hun bor sammen med mor, far og har et eldre søsken på 7 år. Hun pleier å bli levert i barnehagen før frokosten kl 08:30, og er en av de siste barna til å bli hentet på avdelingen. Personalet har lagt merke til at Linnea liker å bli lest for, spesielt dersom det er i en liten gruppe. Hun er opptatt av å få se lenge nok på bildet i boken som blir lest fra. Linnea leker mye rollelek, og lever seg ofte helt inn i rollen.

Personalet har også observert at hun ofte leker med de yngre barna i barnehagen.

Hun er glad i å være ute, spesielt på turer eller når hun får leke i sandkassen eller i lekehuset. Dersom de er på tur i skogen er Linnea spesielt glad i å samle pinner og kvister og bruke dem i lek.

Ved et gårdsbesøk ved den lokale gården, var det en hendelse der hun fikk lov til å mate et lam med flaske. Lammet var så ivrig på å drikke fra flasken at Linnea falt over ende, og iveren til lammet skapte mye latter hos både Linnea og de andre barna.

Linnea forteller ofte historien om lammet som var så sulten at hun ble dyttet over ende.

Hun spør også gjerne de voksne om hvordan det går med lammet, om det har blitt stort nå, og om de skal besøke gården igjen.

Vedlegg 3 – Syntaks for utregning i R statistics

```
###Studie test for homogeneity
#spm2
spm2 = matrix(c(5, 5, 14, 12, 15, 15), ncol=3)
colnames(spm2)= c("N", "F", "M")
rownames(spm2)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm2)
summary(spm2)
chisq.test(spm2,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)
#spm3
spm3 = matrix(c(9, 20, 21, 11, 4, 1), ncol=3)
colnames(spm3)= c("N", "F", "M")
rownames(spm3)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm3)
summary(spm3)
chisq.test(spm3,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)
#spm4
spm4 = matrix(c(1, 3, 31, 28, 1, 1), ncol=3)
colnames(spm4)= c("N", "F", "M")
rownames(spm4)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm4)
summary(spm4)
chisq.test(spm4,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)
#spm5
spm5 = matrix(c(1, 2, 13, 11, 17, 19), ncol=3)
colnames(spm5)= c("N", "F", "M")
rownames(spm5)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm5)
summary(spm5)
chisq.test(spm5,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)
```


Vedlegg 1 – Spørreundersøkelse Linnea

Kjære barnehageansatt, Mitt navn er ***** og jeg er barnehagelærerstudent fra Høyskolen på Vestlandet.

I min bacheloroppgave ønsker jeg å undersøke hvordan voksne som jobber i barnehage velger å løse ulike situasjoner barn kan komme opp i. Jeg har laget et spørreskjema som tar utgangspunkt i en beskrivelse av et barn i en situasjon, og ber deg om å velge mellom noen av handlingsalternativene som er oppgitt. Dersom ingen av alternativene passer det du ville vurdert å gjøre, ber jeg deg likevel forsøke å velge det som ligger nærmest det du selv ville valgt eller tenkt i den gitte situasjonen.

Spørreundersøkelsen består av 8 spørsmål og tar ca 5 min å gjennomføre.

- SurveyXact registrerer ikke ip-adresser. Dette betyr at ingen personlige opplysninger blir samlet inn.

Jeg er :

- (1) Mann
- (2) Kvinne
- (3) Annet

Min alder er :

- (5) Under 20 år
- (1) 20 - 30 år
- (2) 31 - 40 år
- (3) 41 - 50 år
- (4) Over 50 år

Min stilling i barnehagen er :

- (1) Pedagogisk leder / Barnehagelærer
- (2) Ufaglært - pedagogisk medarbeider
- (3) Fagutdannet - pedagogisk medarbeider
- (4) Styrer i barnehage
- (6) Student - barnehagelærerutdanning
- (7) Annet _____

Litt om barnehagen til Linnea:

Blomsterbakken er en liten barnehage med 27 barn. Det er 9 barn i alderen 0-3år og 18 barn i alderen 3-6år. Alle barna er på samme avdeling, men i enkelte aktiviteter pleier de ansatte å dele opp i mer alderstilpassede aktiviteter.

Litt om Linnea:

Linnea er 4-år og går i Blomsterbakken barnehage. Hun bor sammen med mor, far og har et eldre søsken på 7 år. Hun pleier å bli levert i barnehagen før frokosten kl 08:30, og er en av de siste barna til å bli hentet på avdelingen. Personalet har lagt merke til at Linnea liker å bli lest for, spesielt dersom det er i en liten gruppe. Hun er opptatt av å få se lenge nok på bildet i boken som blir lest fra. Linnea leker mye rollelek, og lever seg ofte helt inn i rollen. Personalet har også observert at hun ofte leker med de yngre barna i barnehagen. Hun er glad i å være ute, spesielt på turer eller når hun får leke i sandkassen eller i lekehuset.

Dersom de er på tur i skogen er Linnea spesielt glad i å samle pinner og kvister og bruke dem i lek.

Ved et gårdsbesøk ved den lokale gården, var det en hendelse der hun fikk lov til å mate et lam med flaske. Lammet var så ivrig på å drikke fra flasken at Linnea falt over ende, og iveren til lammet skapte mye latter hos både Linnea og de andre barna.

Linnea forteller ofte historien om lammet som var så sulten at hun ble dyttet over ende. Hun spør også gjerne de voksne om hvordan det går med lammet, om det har blitt stort nå, og om de skal besøke gården igjen.

Ut fra denne beskrivelsen, velg de tre egenskapene som du tror der er mest sannsynlig at Linnea har:

- (1) God til å løse konflikter med andre barn
- (2) Glad i aktiv og høylytt lek
- (3) Har mange venner
- (4) Nysgjerrig
- (5) Sosiale utfordringer
- (7) Glad i konstruksjonslek
- (8) Glad i å kle seg ut
- (9) Glad i å leke alene
- (10) Glad i å leke familie
- (11) Glad i variert lek
- (12) Sitter rolig i samlingsstund
- (13) Omsorgsfull

Linnea kommer til barnehagen om morgenen sammen med far. Det er bursdagen til et barn hun bruker å leke en del med, og hun har pyntet seg.

Hun vil ikke gå inn på avdelingen, men far har litt dårlig tid og skynder seg av gårde til jobb. Far forteller før hun går at Linnea har kledd på seg i rekordfart i dag da de skulle ut av huset, og på grunn av det hjalp hun ham å rekke jobben. Når far har gått virker Linnea litt mutt og stille.

Hva vil du si for å muntre opp Linnea?

- (1) Har du lyst til å være med å se hvor fint vi har pyntet avdelingen til bursdag?
- (2) Så fin du er i dag. Jeg kan se at du har pyntet deg til bursdagsfeiringen.
- (3) Så kult at du satte ny rekord da du kledde på deg i dag. Du må ha vært skikkelig rask!

Etter lunsj skal avdelingen ut, men Linnea vil ikke kle på seg. Alle de andre barna har gått ut.

Hvordan løser du situasjonen?

- (1) Du sier: «Nå skal vi ut å leke» og hjelper Linnea aktivt med å kle på seg.
- (2) Du sier: «Jeg tror vennene dine savner deg ute, kle på deg så kan vi gå ut sammen.»
- (3) Du sier: «Se her er mine klær, og der er dine, la oss se hvem som greier å kle på seg først.»

Etter lunsj kommer Linnea gråtende bort til deg. «Se jeg blør!» hikster hun og viser fram armen.

Armen har et lite skrubbsår du så vidt kan se.

Hva vil du si til Linnea?

- (1) «Oi sann, vil du ha et plaster på?»
- (2) «Nei uff, hva var det som skjedde? Kom og sett deg her med meg.
- (3) «Se der ja, et sår! Heldigvis var det ikke så stort, det går nok fort over.»

Linnea holder på å bygge et sandslott i sandkassen. Hun trenger en kopp til den siste etasjen på sandslottet, men koppen er opptatt. Linnea går bort og tar koppen fra et annet barn, som begynner å gråte.

Hva sier du til Linnea?

- (1) «Oi, nå ser jeg at noen er lei seg, hva kan vi gjøre med det?»
- (2) «Oi sann den koppen var visst opptatt, kom så skal jeg finne en annen kopp til deg.»
- (3) «Noen andre hadde den koppen nå, du må vente til den er ledig»

Tusen takk for at du tok deg tid til å svare på denne spørreundersøkelsen!

Hvis du ønsker å vite resultatet av undersøkelsen kan du sende en e-post til: *****

Vedlegg 2 – Kasus Linnea

Litt om barnehagen til Linnea:

Blomsterbakken er en liten barnehage med 27 barn. Det er 9 barn i alderen 0-3år og 18 barn i alderen 3-6år. Alle barna er på samme avdeling, men i enkelte aktiviteter pleier de ansatte å dele opp i mer alderstilpassede aktiviteter.

Litt om Linnea:

Linnea er 4-år og går i Blomsterbakken barnehage. Hun bor sammen med mor, far og har et eldre søsken på 7 år. Hun pleier å bli levert i barnehagen før frokosten kl 08:30, og er en av de siste barna til å bli hentet på avdelingen. Personalet har lagt merke til at Linnea liker å bli lest for, spesielt dersom det er i en liten gruppe. Hun er opptatt av å få se lenge nok på bildet i boken som blir lest fra. Linnea leker mye rollelek, og lever seg ofte helt inn i rollen.

Personalet har også observert at hun ofte leker med de yngre barna i barnehagen.

Hun er glad i å være ute, spesielt på turer eller når hun får leke i sandkassen eller i lekehuset. Dersom de er på tur i skogen er Linnea spesielt glad i å samle pinner og kvister og bruke dem i lek.

Ved et gårdsbesøk ved den lokale gården, var det en hendelse der hun fikk lov til å mate et lam med flaske. Lammet var så ivrig på å drikke fra flasken at Linnea falt over ende, og iveren til lammet skapte mye latter hos både Linnea og de andre barna.

Linnea forteller ofte historien om lammet som var så sulten at hun ble dyttet over ende.

Hun spør også gjerne de voksne om hvordan det går med lammet, om det har blitt stort nå, og om de skal besøke gården igjen.

Vedlegg 3 – Syntaks for utregning i R statistics

```
###Studie test for homogeneity

#spm2

spm2 = matrix(c(5, 5, 14, 12, 15, 15), ncol=3)
colnames(spm2)= c("N", "F", "M")
rownames(spm2)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm2)
summary(spm2)
chisq.test(spm2,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)

#spm3

spm3 = matrix(c(9, 20, 21, 11, 4, 1), ncol=3)
colnames(spm3)= c("N", "F", "M")
rownames(spm3)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm3)
summary(spm3)
chisq.test(spm3,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)

#spm4

spm4 = matrix(c(1, 3, 31, 28, 1, 1), ncol=3)
colnames(spm4)= c("N", "F", "M")
rownames(spm4)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm4)
summary(spm4)
chisq.test(spm4,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)

#spm5

spm5 = matrix(c(1, 2, 13, 11, 17, 19), ncol=3)
colnames(spm5)= c("N", "F", "M")
rownames(spm5)=c("Linnea", "Trym")
chisq.test(spm5)
summary(spm5)
chisq.test(spm5,simulate.p.value = TRUE, B = 10000)
```